

UNES ALTRES INSTITUCIONS MUNDIALS SÓN POSSIBLES

FEDERICO MAYOR ZARAGOZA

Madrid

*Des de l'angoixa del fang i la misèria
hi ha uns ulls que ens desafien.*

Miquel Martí i Pol.

Els esdeveniments de l'11 de setembre de 2001, la recent guerra a Iraq i -amb anterioritat- les creixents disparitats entre el nord i el sud, les conseqüències de les quals, com la misèria, a penes comencem a albirar, reafirmen la urgent necessitat de conferir a les Nacions Unides el paper d'instància suprema que els correspon i que tant es troba a faltar en el desorientat panorama actual. Les Nacions Unides constitueixen l'única possibilitat d'un marc eticójurídic a escala mundial. En comptes d'apartar-les de la seva missió i reduir-les a accions d'ajuda humanitària, haurien de reforçar-se perquè no sols la pau, sinó la convivència pacífica -en relació als altres i al medi ambient- es convertís en realitat. I poguessin complir la missió fonamental que els seus fundadors van plasmar en el Preàmbul de la Carta de les Nacions Unides: "NOSALTRES, ELS POBLES hem resolt evitar a les generacions futures l'horror de la guerra...".

No obstant això, a poc a poc, s'ha debilitat el sistema de les Nacions Unides, se'ls ha encomanat funcions d'ajuda humanitària i manteniment de la pau postconflicte, en comptes de construir la pau a través del desenvolupament endogen, de la capacitat de cada país per explotar les seves pròpies riqueses, començant pel talent i les facultats creadores dels seus habitants.

En conseqüència, un dels deures més apressants, en aquest inici de segle i de mil·lenni, consisteix a replantejar, amb lucidesa i fermesa, les regles de la política internacional del segle XXI, amb un pla de posada en pràctica de múltiples acords, de tal manera que els drets humans d'una gran part de la humanitat no siguin simples enunciats mediàtics. És en les Nacions Unides on es troben les bases morals, polítiques, socials, econòmiques i jurídiques d'un vertader ordre de pau.

Hem de ser conscients que la pau i la seguretat basades en la justícia i en la llibertat continuen absents i contínuament amenaçades en el món. Una gran part dels habitants del planeta malviuen en condicions deplorables de pobresa. I els països pròspers continuen immersos en un tipus de creixement econòmic que produeix fractures i asimetries, i l'impacte del qual sobre el medi ambient és tan perillós que la qualitat de vida de les generacions futures està cada cop més en dubte. La pèrdua de diversitat cultural constitueix una altra tendència que empobreix, potser de forma irreversible, una de les característiques més importants de la humanitat.

Els països més avançats -per la seva responsabilitat particular en relació a la seguretat general de tots els ciutadans del món i la integritat del planeta- han de concertar ràpidament els seus esforços a noves aliances que permetin alleujar el patiment de la humanitat en el seu conjunt i reduir l'impacte dels desastres naturals, inclosos els originats per éssers humans.

Molts d'aquests països han subscrit en els últims anys, bellíssimes declaracions, resolucions i convenis. Però, amb rares excepcions que cal destacar, no han complert després els seus compromisos. L'incompliment ha desembocat en grans disparitats d'índole econòmica i social. En múltiples ocasions he subratllat la contradicció, tan nociva, que representa l'existència de democràcia -que és la solució- en l'àmbit nacional, i d'oligocràcia en l'internacional.

En un món en què les fronteres no poden evitar el pas dels fluxos informatius, financers, ambientals, etc., les institucions polítiques nacionals i supranacionals basades en l'Estat, progressivament debilitat, són insuficients per resoldre els principals problemes i desafiaments d'abast planetari. L'absència de regulació democràtica a escala mundial afavoreix interessos particulars i alimenta les tendències unilaterals basades, sobretot, en la força militar. Sense regles, la

"globalització" no governada es converteix en la principal font d'inestabilitat i confusió.

És necessari i urgent plantejar nous contractes en l'ordre social, ètic, cultural i natural basant-se en uns principis comuns que situïn l'ésser humà per sobre dels interessos comercials i econòmics. Un nou contracte que doni prioritat als drets humans sobre la resta de la legislació internacional; que possibiliti decididament l'eliminació de la pobresa i garanteixi un desenvolupament solidari més equitatiu i respectuós amb la diversitat de gènere, cultural i mediambiental.

Fa falta una reforma en profunditat del sistema d'institucions internacionals, que articuli un vertader sistema de govern democràtic global. Comparteix amb Carlos Fuentes que "la globalitat en si mateixa no donaria els seus fruits sense la prevalència del dret", i que "una globalitat sense regles conduiria a desequilibris perillosos i a injustícies perpetuades... Si Estat, Nació, Comunitat Internacional no es comprometen amb la Legalitat superior a les forces del mercat i del crim, aquestes s'imposaran amb la força de la fatalitat invisible...".

Hi ha importants iniciatives sobre la reforma de les Nacions Unides. Una d'elles correspon al Fòrum Mundial de la Societat Civil -la Xarxa de Xarxes «Ubuntu»- que ha iniciat una campanya mundial per a la reforma en profunditat de les institucions internacionals, a fi que puguin respondre als grans desafiaments socials, econòmics i culturals del nostre temps, i se substitueixi la present impunitat a escala mundial pels mecanismes reguladors apropiats. Aquesta iniciativa ha merescut un decidit suport de persones de renom mundial i de prestigioses organitzacions. El seu objectiu és contribuir a establir un «sentit ètic» al veïnatge universal i propiciar un gran pla de desenvolupament endogen planetari.

Ubuntu proposa una reforma que reforci i democratitzi les Nacions Unides i posi les altres organitzacions multilaterals sota el seu control, a través del desenvolupament de la legislació internacional que és àmpliament acceptada pel seu valor i legitimitat democràtica. Carta de Nacions Unides, Declaració Universal dels Drets Humans, Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics, el Pacte Internacional de Drets Econòmics, socials i culturals, etc. Institucionalment, és urgent enfortir l'Assemblea General de les Nacions Unides i posar sota la seva autoritat tots els òrgans, agències i organitzacions multilaterals mundials (Banc Mundial, Fons Monetari Internacional, Organització Mundial del Comerç, etc.).

És primordial dotar el sistema judicial internacional dels mitjans humans i financers exigibles, per assegurar el compliment de la legislació internacional.

La reforma de l'ECOSOC, com a Consell de Seguretat Econòmica i Social, hauria de promoure el desenvolupament dels països més reraçagats i empobrits. De la mateixa manera, establir un Consell de Seguretat Mediambiental permetria garantir un desenvolupament humà sostenible i contrarestar les tendències més negatives. Les "noves" Nacions Unides haurien de propiciar models de convivència coherents i respectuosos amb la diversitat cultural, la nostra gran riquesa comuna.

Una reforma, en suma, que enforteixi la democràcia representativa, participativa i anticipativa del sistema d'institucions internacionals. De la mateixa manera que els Estats són insuficients per governar la "globalització", les institucions internacionals també ho seran si no s'incrementen les possibilitats de participació real dels ciutadans tant en la presa de decisions com en la seva posada en pràctica, mitjançant mecanismes de representació directa de la ciutadania mundial i de participació de la societat civil organitzada.

El futur no té per què ser necessàriament igual que el present i el passat. M'agrada repetir que allò fonamental és "la memòria del futur" encara intacta, perquè pugui escriure's amb línies menys torçades, totes les mans juntes. Memòria per saber que la integració mai s'aconsegueix per l'interès i els diners sinó pel fil conductor de la cultura, pel teixit dens dels brins distints. Memòria del passat per saber que totes les transformacions mai es van fer per la força de les armes, sinó per la força de les idees, dels ideals.

Posem-nos tots a favor de la vida, tots al costat de la "pau preventiva". Posem-nos en peu de pau per reforçar ràpidament les Nacions Unides, dotant-les dels recursos necessaris per establir els codis de conducta mundials que siguin necessaris, per assegurar, en nom de tots, el seu compliment i contribuir a fer possible la transició d'una cultura de força, imposició i violència a una cultura de diàleg, comprensió i pau.

UBUNTU, Fòrum mundial de xarxes:
<http://www.ubuntu.upc.es>